

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

АҚПАРАТТЫҚ ХАБАР

2018 жылғы 29 қараша

ХВҚ қызметкерлерінің Қазақстандағы миссиясының қорытынды мәлімдемесі жарияланды 2018 жылғы 6-14 қараша

ХВҚ қызметкерлерінің тобы соңғы өзгерістерді, перспективаларды және саясат шараларын қарау үшін 2018 жылғы 6-14 қарашада Қазақстанда болды. Талқылаулар барысында назар даму және тәуекелдер перспективаларына, ақша-кредит саясатына және қаржы секторындағы операцияларға, бюджеттің орындалуына, 2019 жылғы бюджетке, салық-бюджет жүйесіне және құрылымдық реформаларға аударылды. ХВҚ миссиясының мүшелері мемлекеттік органдарға және кездесулердің басқа қатысушыларына ынтымақтастық және табысты талқылаулар үшін алғыс білдіреді.

Жаңа жағдайлар және перспективалар

1. 2018 жылдың бірінші жартыжысында 4,2 пайыз мөлшеріндегі, негізінен қайта өңдеу секторы, мұнайгаз саласы және кредиттеу саласындағы қалыпқа келтіру есебінен болған күшті экономикалық өсу байқалды, 2017 жылдың соңындағы жоғары өсу қарқынынан болған базалық әсер етуді ескере отырып, 2018 жылғы экономикалық өсу 3,7 пайыз деңгейде және мұнай секторындағы өсуден болған әсер етуді одан әрі реттеу кезінде 2019 жылы 3,1 пайыз деңгейінде болжанады. Инфляция қарқыны қазан айында 5,3 пайызға дейін төмендеді. Экспорттың, әсіресе мұнайдың көлемінің артуы ағымдағы операциялар шотының жақсаруын қамтамасыз етті. Орта мерзімді перспективада құрылымдық реформалардың және қаржы секторын қалып келтірудің көрінісі ретінде мұнайға жатпайтын сектордағы өсу қарқынның 4 пайызға дейін көтерілуі болжанады. Тәуекелдер шикізат тауарларының баға конъюнктурасына, негізгі сыртқы экономикалық әріптестердің геосаяси және сауда қатынастарындағы шиеленіске, сондай-ақ реформаларды іске асыру кезінде болуы ықтимал проблемаларға байланысты.

Ақша-кредит және бағам саясаты

2. Ақша-кредит саясатында баға тұрақтылығына көңіл бөлу қалып отыр. Инфляция серпінінің қолайлығын ескере отырып, ҚРҰБ базалық мөлшерлемені қазанға дейінгі кезеңде төмендетті, содан соң инфляциялық тәуекелдердің эскалациясы нәтижесінде, оның ішінде айырбастау бағамымен жағдайға байланысты

мөлшерлеме көтерілген болатын. Соңғы уақытта, әсіресе Ресейдегі оқиғалардың дамуы есебінен теңгеге қысым жасалуда. ҚРҰБ қыркүйекке дейін валюта нарығында өктемдіктер жүргізген жоқ, күшті қысқа мерзімді қысым жасалғаннан соң валютаны сатты. Қысымның уақытша сипатта болғанын ескерсек, бұл осындай қадамды жасауға негіз болды. Сонымен бірге ішкі (жалақыны көтеру және басқа да салықтық-бюджеттік бастамалар), сол сияқты сыртқы тәуекелдерді, сондай-ақ айырбастау бағамындағы өзгерістерден баға деңгейіне күтілетін әсерді ескерсек, базылық мөлшерлеме бойынша жуықтағы шешім орынды болды деп санаймыз. Бұл шешім баға тұрақтылығының ақша-кредит саясатында басым болып қалатынын білдіретін маңызды белгі болды. ҚҰБ-ның жаңа деректері мен басқа да ақпаратын жариялауға да оң баға беруге болады.

3. Ақша-кредит саясатының трансмиссиялық тетігін нығайту негізгі проблема болып қала береді. ҚРҰБ ноттар арқылы құрылымдық сипаттағы артық өтімділікті сәтті басқарып келеді, ол өзінің тиімділігін дәлелдеді де. Оларды одан әрі, әсіресе ноттардың конвертацияланатын құрал болып табылатынын және репо операцияларында кепіл ретінде пайдаланылуы мүмкін екенін ескерсек, оларды пайдалану орынды болып табылады деп пайымдаймыз. Банктердің өтімділігін басқаруды жетілдіру мақсатында ҚРҰБ күн сайынғы аукциондардан айналыс мерзімі 7 күндік кезеңмен одан да аз орналастырылатын аукциондарға өтудің орындылығын қарастыруы мүмкін.

4. Кредиттер мен депозиттердің мөлшерлемелеріне Ұлттық Банктің базалық мөлшерлемесінің трансмиссиясы шектеулі болды, кредиттеу нарығы банк секторындағы құрылымдық өзгерістердің талаптарымен дамыды. Осыған байланысты экономикалық қызмет субъектілеріне және үй шаруашылықтарына барынша арзан ұзақ мерзімді кредиттер беруге бағытталған мемлекеттік шаралар жүргізуге шақырулар күшейді. «7-20-25» бағдарламасы, 200 миллиард теңгені екінші деңгейдегі банктердің облигацияларына инвестициялау бағдарламасы және салалық бағдарламаларға 600 миллиард теңге бөлу туралы жаңа бастама мысал бола алады. Тосқауылдарды жою және қарыз алу құнын төмендету бойынша шаралардың негізділігін түсіне отырып, қолдау шаралары арнайы және уақытша болуға тиіс және ҚРҰБ-ның немесе Зейнетақы қорының (БЖЗҚ) қаражаты есебінен емес, бюджеттен қаржыландырылуға тиіс деп санаймыз. Ауқымының және жүргізу уақытының маңызы зор: кредиттеу өсе бастайды және қосымша түрткі инфляцияны ынталандырады. Кредиттеуді субсидиялау ауытқуларға әкеледі және мемлекеттің экономикадағы рөлін қысқарту бойынша стратегиялық міндетке қайшы келеді. Сонымен қатар, жаңа шаралардың негізділігі екінші деңгейдегі банктерде өтімділіктің жеткілікті түрде болуымен әлсірейді. Сол себепті, банк секторының тұрақтылығын күшейту бойынша жұмысты жалғастыру қажет. Банктерге сенімді нығайту нақты экономикаға ұзақ мерзімді өтімділік беруді қамтамасыз ете отырып, осындай түрде депозиттердің белгісіздігін және құбылмалылығын төмендетеді.

Қаржы секторы

5. ҚРҰБ-ның Банк секторын қалыпқа келтіру бағдарламасының (БСҚБ) көмегімен банк жүйесінің тұрақтылығы сақталды. Капиталдандыру, портфельдің сапасы, өтімділік және кірістілік көтерілді. Проблемалық кредиттерді есептен шығарудың едәуір көлемі ескеріле отырып, кредиттеу, әсіресе жеке тұлғаларды кредиттеу көлемінің ұлғайғаны байқалады. Кейінгі бірнеше айда ҚРҰБ пруденциялық талаптарды жүйелі түрде бұзу себебі бойынша бірнеше шағын банктің лицензиясын кері қайтарып алды. Алайда, жақында Цеснабанкке бөлінген қосымша қаржылық қолдау алаңдаушылық туғызады. Цеснабанкте туындаған қиындықтар Проблемалық кредиттер қорының (ПКҚ) банктің жұмыс істемейтін кредиттерін номинал бойынша 450 миллиард теңге сомаға сатып алуына алып келді. Цеснабанктің акционерлері оның жарғылық капиталына жаңа үлес енгізуге келісе отырып, сақталды. Қолда бар ақпаратқа сәйкес қазіргі кезде банк кредит тәуекелдерін басқаруды қоса алғанда, өте қажетті кешенді қайта құрылымдаудан өтуде.

6. Банк секторын нығайту дәйекті күш-жігер жұмсауды талап етеді. Қолданыстағы заңнамаға жуықта енгізілген өзгерістердің негізінде ҚРҰБ қадағалауға тәуекелдер негізінде ауыса отырып, өзінің жаңа қадағалау өкілеттіктерін тиімді пайдалана білуі тиіс. ҚРҰБ-ның қадағалауды активтердің сапасын сыртқы бағалау (АСТ) жүргізумен тәуекелдер негізінде толықтыру ниетіне оң баға беруге болады, АСТ- капиталдың жеткіліктілігін бағалау және бұдан былай іс-қимылдарды белгілеудің басты құралы болып табылады. Сондай-ақ, өткенде атап өтілгендей, екінші деңгейдегі банктерді мемлекеттік қолдау мемлекет тарапынан қайта капиталдандыруға дейін банктердің зияндарды тануы талабымен (акционерлерге қаржылай көмек көрсетуден құтылу үшін), сондай-ақ қайта құрылымдаудың және корпоративтік басқарудың тиімді жоспарының болуы, қадағалауда болуын күшейту және ашықтықты арттыру негізінде, тек жүйелі әрекетке қабілетті банктер үшін ғана мүмкін болмақ.

Капитал нарықтары

7. «Астана» халықаралық қаржы орталығын құру (АХҚО) капитал нарығын толықтыру мүмкіндігін береді. АХҚО 2018-2020 жылдар кезеңінде бірнеше ірі мемлекеттік кәсіпорындардың акцияларын алғашқы жариялы орналастыру орыны болады деп ұйғарылып, мемлекеттік бағалы қағаздар нарығында маңызды рөл атқаратын болады. Сұранысқа ие құралдар жиынының болашақта бір-бірімен байланысуы ықтимал екі қор алаңының жұмысында жаңылысулар және шектен шығулар тәуекелімен қатар жүреді. Барлық мүдделі органдарға (Үкімет, ҚРҰБ, АХҚО, KASE) жұмыс істеу және аталған нарықты дамыту үшін нақты көзқарасын әзірлеу қажет. Оған зейнетақы активтерін жеке басқару механизміне кері қайтару туралы талқылаулар болып жатқан зейнетақы қаражатын да қосу қажет. Тиісінше, Үкімет пен ҚРҰБ-ның тарапынан зейнетақы қаражаты саласындағы мақсаттар, қағидаттар және жоспарлар бойынша нақты мәлімдеме пайдалы болмақ.

Салық-бюджет саясаты

8. Экономиканы қалыпқа келтіру жағдайларында 2014-2017 жылдардағы экономикалық қолдаудың кең ауқымды шараларын іске асырғаннан кейін («Нұрлы Жол» және «Нұрлы Жер» бағдарламалары) және банктерге көмек көрсеткеннен кейін фискалды саясат резервтерді түзетуге және қалпына келтіруге бағытталғаны дұрыс. 2018 жылы кірістер өсетіні күтіледі, ол экономикалық жағдайдың жақсарғанын, мұнай өндіру мен оның бағасы өскенін, сондай-ақ кірісті басқару мен жинауды жетілдіру жөніндегі шараларды білдіреді. Жалпы алғанда шығыстар номиналды көрсеткіш бойынша өзгеріссіз қалады, ол мұнаймен байланысты емес дефициттің төмендеуін және Ұлттық қордың (ҚРҰҚ) сальдосы өсуін қамтамасыз етеді.

9. 2019 жылғы бюджеттің шоғырлануы жалғасады, бұл ретте Президент қыркүйекте жария еткен жаңа бастамалар үшін мүмкіндіктер көзделеді. Бюджетте ҚҚС-тен түсімдер және корпоративтік табыс салығы өсетіні көзделеді. Кірісі барынша жоғары адамдар үшін жеке табыс салығының мөлшерлемесін ұлғайту қаралды, бірақ салықты төлеуден жалтару және оны жинау төмендеу қауіпінен кейінгі қалдырылды. Шығыс бөлігінде еңбекақыны өсіру, сондай-ақ әлеуметтік шығыстардың өсуі және ШОБ, ҚКҚ және өңдеу өнеркәсібіне қолдау көрсету жоспарланып отыр. Бюджет 2016 жылғы ҚРҰҚ қаражатын қалыптастыру және пайдалану тұжырымдамасында белгіленген тапшылықты төмендету және резервтерді қалпына келтіру жөніндегі жоспарларға сәйкес келеді.

10. Бюджет туралы заңнамада жазылған саясат бағытын жалпы ұстана отырып, 2019-2021 жж. кезеңде бұрын белгіленген – жалақының көтерілуін және салалық қолдауды көрсететін өлшемдерге қатысты бағамды жеңілдету мұнай бағасы неғұрлым жоғары болған кезде болатындығын атап өтеміз. Дегенмен орта мерзімді шоғырлану жалғасатын болса, осындай жеңілдету саясаттың осындай шараларының проциклділігіне және мұнай бағасы өзгерген кездегі осалдыққа байланысты қауіп тудырады. Салықтық басқару саласындағы мемлекеттік органдардың амбициялық реформаларын оң бағалай отырып, салық салудың үлкен прогрессивтігін білдіретін басымдықты түсіндіруді жалғастырамыз. Болашақта күрделі шығыстардың төмен деңгейіне қатысты алаңдауымызды білдіреміз. Бұл өсімнің орта мерзімді қарқынына теріс ықпал етуі мүмкін. МЖӘ жобалары егжей-тегжейлі әзірленетін болса және тәуекелдерді шектеу мақсатында басқарылатын болса, денсаулық сақтау, білім беру және басқа салаларда МЖӘ-ге өту пайда әкелуі мүмкін (инновациялар, қызметтер, өзіндік құнының төмендеуі). Озық тәжірибелері бар салық-бюджет саясаты, әсіресе бюджетті және есептілікті қалыптастыру жоспарында келісу бойынша жұмысты жалғастырған дұрыс. Сондай-ақ тәуекелдерді басқаруды күшейту және ашықтықты арттыру қажет.

Құрылымдық реформалар

11. Мемлекеттік органдар мемлекеттің қатысуын әділетті түрде қысқартуға және экономиканы іскер ортаны жақсарту, сервистік бағдарды және мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыру, қажетті инфрақұрылымға (көлік, ККТ) инвестициялау, сондай-ақ МЖӘ іске асыру арқылы әртараптандыруға талпынады. Бұл шаралар соңғы жылдары айтарлықтай мемлекеттің қолдауына өтуді білдіреді. Бұл үшін оларды шешімді түрде іске асыруды талап етеді. Жекешелендіру алға жылжуда, 2016 жылдан бастап 400-ден астам компания сатылды, тағы да жүздеген компания таратылу сатысында тұр. Алға қойылған мақсатқа ұстанушылықты көрсету және сенімді нығайту үшін жоғары сапалы «көгілдір фишкалар» IPO, табиғи ресурстар, электр энергетика, көлік және байланыс саласындағы мемлекеттік компаниялар негізгі рөл атқарады. Ауылшаруашылығына ерекше көңіл бөлу қажет: аталған сектордағы тәуекелдерді дұрыс басқармау, тиімсіздік және берешек деңгейінің жоғары болуы банктерге атап айтқанда Цеснабанкке қысым көрсетеді. Сектор инвестициялардың, экспорт пен өсудің қозғалтқыш күші болу үшін оған өзгеріс қажет. Жалпы алғанда құрылымдық реформаларды шетелдік инвесторлар үшін Қазақстанның тартымдылығын арттыруға жұмсау қажет.

IV бапқа сәйкес консультациялар

12. 2019 жылы ХВҚ қызметкерлерінің миссиясын ХВҚ келісімі баптарының IV бабына сәйкес мынадай: ақша-кредит саясатын және инфляциялық таргеттеу тетіктерін іске асыруды одан әрі күшейту, қаржы секторын жүйелі қалыпқа келтіру және тереңдету, бюджеттік жүйе, еңбекке ақы төлеу саласындағы саясат және бәсекеге қабілеттілік сияқты талқылаудың ықтимал бағыттарымен сәуірде немесе мамырда өткізуді ұсынамыз. ХВҚ барлық мүше мемлекеттер үшін мемлекеттік басқаруды күшейту және сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін төмендету бойынша жаңа бастаманы іске қосты; сондай-ақ миссия аталған тақырыпқа да назар аударады.

Қорытынды ережелер

13. Мемлекеттік органдар 2014-2017 жылдардағы қиын экономикалық талаптарға төтеп беру үшін экономикаға күшті мемлекеттік қолдаудан өтуді негізді түрде жүзеге асырады. Мұнай бағасының өсуі іс-қимылға үлкен еркіндікті қамтамасыз етті, бірақ, бұл ретте өзін-өзі жұбату мен проциклдік саясат тәуекелін арттырды. Проблемалар: (i) инфляциялық таргеттеу тетіктерін одан әрі дамыту; (ii) Қазақстандық банктердің көп жылдық осалдығын табанды түрде еңсеру; (iii) мұнайға жатпайтын кірістердің бір мезгілде өсуі және шығыстар сапасының жақсаруы кезінде экономикаға салықтық-бюджеттік қолдауды қысқарту; (iv) фискалдық тәуекелдермен (оның ішінде сыртқы күйзелістерден, мемлекеттік кепілдіктерден, мемлекеттік кәсіпорындардан, МЖӘ, ПҚК туындайтын) жұмыс; (v) және экономиканы әртараптандыру және жеке сектордың жаңа өсу көздерінің, әсіресе ауыл шаруашылығында және қызметтер көрсету секторында пайда болуын ынталандыру. Мемлекеттік органдар бұл проблемаларды біледі және тиісті саясат

қызметтер							
КГС, ЕДБ және ПҚҚ қаржылық қолдау	0.0	4.0	0.8	0.0	0.0	0.0	0.0
Басқа деңгейдегі бюджеттерге таза трансферттер	0.0	0.0	1.6	1.6	1.6	1.6	1.6
Күрделі шығыстар	2.8	3.3	2.5	2.3	2.4	2.4	2.5
Жалпы фискалдық баланс	-5.4	-6.5	0.6	2.1	2.3	2.2	2.0
КГС және ЕДБ қаржылық қолдауды шегергенде	-5.4	-2.5	1.4	2.1	2.3	2.2	2.0
Статистикалық кемшіліктер	-0.1	-2.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Қаржыландыру 2/	5.3	4.5	-0.6	-2.1	-2.3	-2.2	-2.0
Ішкі қаржыландыру	2.1	2.3	-0.1	-0.5	-0.5	-0.5	-0.5
Сыртқы қаржыландыру	1.6	0.4	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
ҚРҰҚ (таза)	1.7	1.8	-0.7	-1.7	-1.9	-1.8	-1.6
Жалпы мемлекеттік борыш (ІЖӨ %-ы)	19.7	20.8	18.1	16.3	14.8	13.4	12.0
Мұнайға жатпайтын фискалдық баланс (ІЖӨ %-ы)	-9.5	-12.7	-6.9	-5.4	-5.2	-4.8	-4.4
Мұнайға жатпайтын фискалдық баланс (мұнайға жатпайтын ІЖӨ %-ы)	-11.8	-15.8	-9.1	-7.0	-6.6	-5.9	-5.3
Құрылымдық мұнайға жатпайтын фискалдық баланс (мұнайға жатпайтын ІЖӨ %-ы)	-12.0	-10.7	-9.0	-7.1	-6.8	-6.2	-5.9
<i>(бір жылдағы пайызбен көрсетілген өзгеріс)</i>							
Кредиттік-ақша шоттары 3/							
Ақша базасы	8.7	7.3	7.0	8.1	7.0	7.7	7.9
Жалпы ақша массасы	15.6	-1.7	2.4	10.1	8.1	8.5	9.2
Жеке секторды кредиттеу	0.1	0.9	0.4	10.3	10.3	10.7	11.2
Жеке секторды кредиттеу (ІЖӨ %-ы)	29.6	27.0	23.6	23.9	24.7	25.5	26.2
ҚҰБ есептік мөлшерлемесі (кезеңнің соңындағы; %) 4/	12.0	10.3	9.3
<i>(Миллиард АҚШ доллары)</i>							
Сыртқы шоттар							
Ағымдағы шоттың балансы (ІЖӨ %-ы)	-6.5	-3.4	-0.7	-0.3	-0.4	-0.4	-0.4
Тауарлар мен көрсетілетін қызметтер экспорты	43.6	55.9	69.4	70.9	71.4	72.1	73.3
Мұнай және газ конденсаты	19.3	26.6	37.1	37.4	36.2	35.1	34.5
Мұнайға жатпайтын экспорт және көрсетілетін қызметтер	24.3	29.3	32.3	33.5	35.2	37.0	38.9

Тауарлар мен көрсетілетін қызметтер импорты	39.1	43.0	45.9	47.0	48.5	50.1	51.5
ҚҰБ жалпы резервтері (кезеңнің соңындағы)	29.7	30.7	30.2	31.1	32.1	33.1	34.1
ҚРҰҚ активтері (кезеңнің соңындағы)	61.2	58.3	59.5	62.9	67.0	70.9	74.9
Жалпы сыртқы борыш (ІЖӨ %-ы) 5/	119.0	104.9	96.8	94.6	93.2	91.0	88.1
Үлестес компаниялар арасындағы борыштарды шегергенде (ІЖӨ %-ы)	42.9	39.6	36.1	35.9	36.8	37.0	36.6
<i>Мемориалдық шоттар:</i>							
Номиналдық ІЖӨ (миллиард теңге)	46,971	51,967	59,790	64,912	69,489	74,579	80,417
Номиналдық ІЖӨ (пайызбен көрсетілген өзгеріс)	14.9	10.6	15.1	8.6	7.1	7.3	7.8
Номиналдық ІЖӨ (миллиард АҚШ доллары)	137.3	159.4	183.8	195.3	209.1	224.4	242.0
ҚРҰҚ-дан бөлінген жалпы трансферттердің жиынтығы (миллиард АҚШ доллары)	8.3	10.2	8.0	6.9	6.0	6.0	6.0
Айырбастау бағамы (теңгенің долларға қатысы; кезеңнің соңындағы) 6/	333.3	332.3	372.7
Жинақ ақша-инвестициялардың балансы (ІЖӨ %-ы)	-6.5	-3.4	-0.7	-0.3	-0.4	-0.4	-0.4
Өңделмеген мұнай, газ конденсатын өндіру (бір күнде млн. баррель) 7/	1.62	1.79	1.85	1.87	1.89	1.92	1.94
Мұнайдың бағасы (бір баррель үшін АҚШ доллары)	42.8	52.8	69.4	68.8	65.7	63.1	61.3

Дереккөздер: ҚР Мемлекеттік органдары және ХВҚ қызметкерлерінің бағалау және болжау деректері.

1/2015 жылы сыртқы борышты өтеуге арналған 4,5 миллиард АҚШ доллары (ІЖӨ 2,4%-ы) көлеміндегі ҚМГ трансферті кіреді.

2017 жылы 6,4 миллиард АҚШ доллары (ІЖӨ 4%-ы) көлеміндегі банк секторын қолдау кіреді.

2018 жылы Проблемалық кредиттер қорына (ПКҚ) бөлінген 450 миллиард теңге (ІЖӨ 0,8%-ы) кіреді

2/ IPO-дан түскен кірістер кірмейді

3/ Кредиттік-ақша шотының форматы есептіліктің стандартты нысанына (ЕСН) сәйкес өзгерді.

Үкіметтің тапсырмасы бойынша ҚҰБ жүргізген операциялар, әсіресе ҚРҰҚ сенімгерлік басқару бойынша операциялар енгізілмеген. Жеке секторды кредиттеуге қаржылық емес жеке кәсіпорындарды және резиденттік сектордың басқа субъектілерін (негізінен үй шаруашылықтары) кредиттеу кіреді

- 4/ 2014 жылдың соңына дейінгі кезеңдегі қайта қаржыландыру мөлшерлемесі және ҚҰБ-ның 2015 жылдан бергі базалық пайыздық мөлшерлемесі. 2018 жылы қолда бар соңғы бақылаулар.
- 5/ Берешекті және басқа қысқа мерзімді борышты қоса алғанда жалпы борыш.
- 6/ Қолда бар соңғы бақылаулар.
- 7/ Баррельді тоннаға аударудың 7,6 коэффициенті негізінде.

Толығырақ ақпаратты БАҚ өкілдері мынадай телефон бойынша алуына
болады:
+7 (727) 704 585
e-mail: press@nationalbank.kz
www.nationalbank.kz